

SOFIA BOESCH GAJANO, *La santità*, Roma — Bari 1999 a další

Představit alespoň v krátkosti odbornou hagiografickou produkci v Itálii posledních let znamená mj. přihlídnout k činnosti agilní „Associazione italiana per lo studio della santità, dei culti e dell'agiografia“, jejímž spiritus agens je významná římská historička Sofia Boesch Gajano (Università degli Studi di Roma Tre). Právě z její dílny pochází novinka na pultech bohatě zásobených římských knihkupectví, publikace *La santità*, vydaná nakladatelstvím Laterza v rámci ambiciózní ediční řady „Biblioteca Essenziale Laterza — Religione“.

La santità shrnuje dosavadní autorčino hagiografické bádání, které vychází z chápání základních pojmů jako je svatost, vztah svatosti a posvátna, kult svatých, antropologický model světce a mučedníka aj. v souvislostech přesahujících rovinu pouze historickou či pouze náboženskou. Již svým úvodem, nazvaným „La santità come problema storico-religioso“, a závěrečnou úvahou „La santità fra storia e antropologia“ se metodologicky ztotožňuje s tím proudem současného hagiografického studia (Wilson, Ecker aj.), který je představován především objevnou prací P. Browna z r. 1981 *The Cult of the Saints*. (Gajano se svým zájmem o hagiografii vrcholného středověku soustředí spíše na okruh křesťanských světců, hagiografickému prostoru mimokřesťanskému je v její publikaci věnována závěrečná kapitola „Confronti“).

V úvaze nad způsoby prezentace hagiografického materiálu prostřednictvím písemných záznamů (kap. „Scritture e rappresentazioni“, s. 37-55) Boesch Gajano konfrontuje svůj pohled historika na hagiografický materiál jako právoplatný historický pramen v duchu dřívějších programových prací bollandisty H. Delehayeho („La produzione agiografica si presenta come consapevole costruzione della memoria storica di una realtà (...) Questa realtà storica viene fissata in testi, rappresentazioni, monumenti, oggetti, concepiti per incidere nella vita religiosa, ecclesiastica, sociale, di individui e di comunità...s. 37“). Toto zakořenění hagiografie v historii (popř. historii mentalit) vykládá autorka na stručném přehledu základních hagiografických děl (s pokusem o jejich typologii).

S patřičnou erudicí a zkušeností v metodologii oboru (připomeňme, že právě pod její editorskou rukou vyšla v rámci souboru statí *Agiografia altomedioevale* r. 1976 programová studie H. Delehayeho „Problemi di metodo agiografico: le coordinate agiografiche e le narrazioni“) přistoupila autorka k závěrečnému bibliografickému aparátu, který často i zasvěcenější čtenář přechází jako běžnou bibliografickou rutinu. Obsáhlým seznamem tematicky strukturované a místy komentované bibliografie (zahrnujícím existující hagiografické časopisy, slovníky, studijní literaturu i prameny, s. 131-158), přiloženým slovníčkem vykládajícím základní pojmy (s. 167-170), a především chronologicky seřazenou tabulkou nejvýznamnějších hagiografických počínů (s. 159-166) sepsala Boesch Gajano de facto zasvěcenou historii oboru. „Riferimenti cronologici“, sestavené z významných událostí z „historie svatosti, kultů a hagiografie“ (*Storia della santità, dei culti, dell'agiografia*), sahají od smrti prvomučedníka Štěpána r. 31 do kanonizace Edity Steinové r. 1998 a jsou zasazeny do širšího historického rámce (*Importanti eventi storici*); ten je dán počátkem Diokleciánovy vlády na jedné straně a pádem Berlínské zdi na straně druhé. Především díky konfrontaci základních hagiografických pramenných textů (Acta martyrum, Passiones, Vitae, Dialogi Gregorii Magni, Legenda aurea, Martyrologium Romanum ad.) s výjimečnými pracemi sekundárními (M. Bloch, H. Delehaye, R. Aigrain, F. Graus, P. Brown a nejnověji A. Vauchez) je autorčin výčet pozoruhodným vzhledem do historie křesťanské hagiografie.

Se jménem Sofie Boesch Gajano je ovšem spjato více současných titulů, s nimiž je možno i při náhodné návštěvě Itálie přijít na pultech knihkupectví do styku. Jako prezidentka „Associazione

italiana per lo studio della santità, dei culti e dell'agiografia“ připravila mj. k vydání sborník z jejího prvního symposia *Santità, culti, agiografia. Temi e prospettive*, Roma 1997 (akta z druhého — zatím posledního — pracovního zasedání *Scrivere di santi*, Roma 1998 vydal Gennaro Luongo). Boesch Gajano rovněž řídí ediční řadu „Sacro/Sancto“ (Rosenberg e Sellier, Torino; od r. 1999 Viella, Roma), v jejímž rámci již vyšly takové práce jako *Funzione e santità*, ed. G. Zarri, 1991; *Modelli di santità e modelli di comportamento*, ed. F. Scorza Barcellona, G. Barone e M. Caffiero, 1994; *Miracoli*, ed. S. Boesch Gajano e M. Modica, 1999 a mnohé další.

Zamýšlíme-li se nad současnou italskou hagiografickou produkcí, byť v pouhém výběru titulů, je zajisté třeba zmínit v Itálii dnes nejužívanější příručku hagiografie z pera R. Gregoira *Manuale di agiologia*, která vyšla r. 1996 ve druhém — upraveném — vydání (první vydání r. 1987) a která se orientuje v podstatně větším rozsahu než práce Boesch Gajano na literárně-historické a typologické aspekty hagiografických děl.

Rovněž ženská hagiografie má mezi významnými italskými odborníky své zastoupení; mezi mnoha jmenujme dnes již zásadní práce badatelek G. Zarri (*Le sante vive. Per una tipologia della santità femminile nel primo Cinquecento*, in *Annali dell'Istituto storico italo-germanico in Trento* VI, Bologna 1980), E. Giannarelli (*La tipologia femminile nella biografia e nell'autobiografia cristiana del IV secolo*, Roma 1980) a nověji především A. Benvenuti Papi (*In castro poenitentiae. Santità e società femminile nell'Italia medievale*, Roma 1990). Problematice významných ženských osobností pozdního středověku je věnován i sborník studií *Mistiche e devote nell'Italia tardomedievale* z r. 1992 (Napoli), uspořádaný D. Bornsteinem a R. Rusconim.

Na závěr této úvahy nad dostupnou italskou hagiografickou literaturou znovu dodejme, že daný přehled nechce — a ani nemůže — být kompletní a že chce pouze upozornit na některé z mnoha zajímavých současných italských titulů.

Drahomíra Baránková

FRANCESCO MASPERO, ALDO GRANATA — *Bestiario medievale*, Asti 1999

Do světa zvířecích symbolů se opětovně vydáváme v poměrně obsáhlé knize (461 stran) autorů Francesca Maspera a Alda Granaty nazvané *Bestiario medievale*, která byla vydána v loňském roce v Asti. Opětovně proto, že jeden ze spoluautorů, Francesco Maspero, v roce 1997 sepsal obdobné (pojetím i rozsahem) pojednání s názvem *Bestiario antico*.

Nejrozsáhlejší částí, kterou tvoří kapitoly pojednávající o jednotlivých zvířatech, předchází dvě úvodní pasáže. První, jejímž autorem je Francesco Maspero, se v souladu s názvem *L'animale in epoca medievale* zaobírá především vztahem středověkého člověka ke zvířatům, a to nejen jako k symbolům, užívaným v literatuře bestiářů a nejrůznějších encyklopediích, ale též vztahem ke zvířeti jako k pomocníku, kořisti, součástí obživy dobového člověka. Základní dělení zvířecího světa nalézáme ve Starém zákoně, důležité je též rozlišování zvířat na čistá a nečistá (nebylo však vždy dodržováno, př. vepř, považovaný za zvíře nečisté, byl chován v kláštorech), stejně tak se při četbě Bible tehdejší člověk dovídá o existenci nejrůznějších monster. Dobře známé jsou nám symboly křesťanské zbožnosti — beránek, holubice, hrdlička. Zvířecí symboly pronikají do ranně středověkého vzdělávacího systému a ve školách se studují kromě kanonických autorů také bajky pro svůj moralistní obsah. Jednou z nejčastěji popisovaných a citovaných encyklopedií bylo dílo ranně stře-